

DOI 10.31392/NPU-nc.series15.2023.6(166).37
УДК 373.3/5.091.33-027.22:796.093(498)

Цибанюк О.О.
кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії та методики
фізичного виховання і спорту
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, м. Чернівці
Молдован А.Д.
кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії та методики
фізичного виховання і спорту
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, м. Чернівці
Дарійчук С.В.
кандидат педагогічних наук, асистент кафедри фізичної культури та основ здоров'я
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, м. Чернівці

ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ТА МОЛОДІ ЯК ОБОВ'ЯЗКОВА СКЛАДОВА ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦЬ РУМУНІЇ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТ.

Автори статті «Фізичне виховання дітей та молоді як обов'язкова складова педагогічних праць Румунії другої половини ХІХ – початку ХХ ст.» О. Цибанюк, А. Молдован та С. Дарійчук визначили, що визнання фізичного виховання обов'язковою складовою освітнього процесу із дітьми і молоддю країни доведено активною появою тематичних навчальних курсів, підручників, монографій у досліджуваній період. Такими стали підручники І. Попеску «Педагогіка», монографія С. Велована та І. Попеску «Педагогіка», що приділяли увагу впливу систематичних гімнастичних вправ на виховання порядку, акуратності і дисципліни, моралі і естетики. Цікавим елементом стала характеристика статей тіло виховного спрямування в журналі «Педагогічний орган для освіти і навчання». Виокремлені рекомендації П. Піпоса щодо використання рухливих ігор та гімнастику, а також методичні вказівки для проведення уроку фізкультури. Доведено, що крім педагогічних видань, в цей час з'явилися спеціалізовані видання – «Міркування про важливість і необхідність гімнастики» доктора К.І. Істраті, «Фізичне виховання» І. Славічі, розділ «Фізичне виховання» авторства В. Гідіонеску у праці «Шкільна гігієна» тощо.

Ключові слова: гімнастика, діти та молодь, монографії, навантаження, Румунія, фізичне виховання.

O. Tsybanyuk, A. Moldovan, and S. Dariichuk. Physical education of children and youth as a mandatory component of pedagogical works in Romania in the second half of the 19th - beginning of the 20th century.

The authors of the article "Physical education of children and youth as a mandatory component of pedagogical works in Romania in the second half of the 19th - beginning of the 20th century." O. Tsybanyuk, A. Moldovan, and S. Dariichuk determined that the recognition of physical education as a mandatory component of the educational process for children and youth in the country was proven by the active appearance of thematic training courses, textbooks, and monographs in the studied period. Such were the textbooks of I. Popescu "Pedagogy", the monograph of S. Velovan and I. Popescu "Pedagogy", which paid attention to the influence of systematic gymnastic exercises on the education of order, accuracy and discipline, morality and aesthetics. In addition, an analysis of the characteristics of alternation of physical activity and rest was found. An interesting element was the characteristic of the body of educational articles in the journal "Pedagogical Body for Education and Training". An example was the requirement for teachers to take into account physical activity and rest, the "weight of the school", to be able to diversify it through mobile and folk games. Separate recommendations of P. Pipos regarding the use of food, air, movement-games and gymnastics as means of physical education, as well as methodical instructions for conducting a physical education lesson. In the opinion of the researcher, advice to teachers about the use of well-thought-out, planned exercises and complexes is relevant. It has been proven that, in addition to pedagogical publications, specialized publications appeared during this time – "Considerations about the importance and necessity of gymnastics from a hygienic and social point of view in schools of both sexes, in the army, at different ages of life and as a treatment for various diseases" by Dr. K.I. Istrati, "Physical education" by I. Slavich, section "Physical education" authored by V. Gidionescu in the work "School hygiene", etc.

Key words: gymnastics, children and youth, monographs, load, Romania, physical education.

Постановка проблеми й аналіз результатів останніх досліджень, зв'язок проблеми з важливими науковими чи практичними завданнями. Вище означений період характеризується бурхливим розвитком фізичного виховання всіх верств населення, зокрема, дітей та молоді, появою безпосередньо спортивних спілок громадського характеру – клуби, федерації тощо; відбувалась «фахова еміграція», впроваджені закони, що регламентували систему фізичного виховання. Звичайно, що всі ці події вимагали фахового обґрунтування проблем фізичного виховання, що висував час: існували різні думки і погляди на вплив фізичних вправ, потребу систематичних занять зокрема, для дітей та підлітків, молоді тощо. В роботах румунських науковців, що об'єднались в історіографію наукового дослідження, були проаналізовані особливості фізичного виховання населення румунських земель різних історичних часів – визнання фізичного виховання як основи для формування інтелектуальної, свідомої, патріотичної об'єднаної молоді (Н. Бальческу, С. Барнуціу, Л. Данієлло, Р. Дашкалеску, Г. Лазар, К. Нарлі, І. Петреску, Я. Фелікс), ролі фізичних вправ у збереженні здоров'я, зміцненні працездатності та гармонійного розвитку організму (В.Г. Боргован, С. Велован, В. Гідіонеску, І. Еліаде, Д. Іонеску, К. Істраті, І. Славічі, Ю. Хатеджану), появи і впровадження шкільного фізичного виховання, спорту (Н. Велеску, І. Борза, В. Крецу, Г. Мочану, І.К. Петреску, С. Харет), розвитку фахової

румунської термінології (Т. Памфіле), актуалізації народних тіловиховних традицій (М. Іштван, М. Йорга, Р. Корбу, А. Ламбріор, С. Станчу, С. Стоян).

Мета дослідження – висвітлити потребу у фаховому обґрунтуванні необхідності фізичного виховання дітей та молоді на сторінках педагогічних видань румунських земель другої половини ХІХ – початку ХХ ст.

Методи й організація дослідження. Задля досягнення мети та реалізації завдань дослідження застосовано комплекс методів: **теоретичні** – загальнонаукові (аналіз, синтез, абстрагування та конкретизація, систематизація, класифікація, періодизація, узагальнення та інтерпретація); **конкретно-наукові**: метод *термінологічного аналізу* (сприяв визначенню актуальності базових понять та термінів, їх системного підпорядкування); *історіографічного аналізу* (допоміг виявленню, класифікації та систематизації джерельної бази дослідження в педагогічній ретроспективі); *проблемно-хронологічний* метод (використано для з'ясування генези теорії і практики шкільного фізичного виховання в часовій послідовності); *історико-структурний* метод (уможливив розробку структури дослідження); *історико-генетичний* метод (дозволив встановити риси, функції і зміни теорії і практики фізичного виховання учнів країни в процесі його історичного руху); *логіко-системний аналіз* значного масиву наукових публікацій (застосовано для виявлення та систематизації фактологічного матеріалу) тощо.

Використання означених методів забезпечило реалізацію визначених завдань, проведення комплексу дослідницьких операцій, формулювання теоретичних положень та висновків.

Результати дослідження. Починаючи з другої половини ХІХ ст. в педагогічних працях – навчальних курсах, підручниках, монографіях з'явилися розділи про тілесне виховання. Так, у «Педагогіці» (1868 р.) за авторством І. Попеску (1832–1892), у трактаті «Педагогіка» (1892 р.) цього автору, написаному у співпраці зі С. Велованом (1852–1932), розглядалися питання гігієнічних вимог щодо догляду за тілом, особливостей харчування, впливу систематичних гімнастичних вправ на виховання порядку, акуратності і дисципліни, моралі і естетики. Крім того, знаходимо аналіз особливостей чергування фізичного навантаження та відпочинку [4, с. 34–48].

За активної участі І. Попеску у м. Сібіу 15 січня 1863 р. вийшов перший номер журналу «Педагогічний орган для освіти і навчання» («Organu pedagogicu pentru educatiune și instructiune»). Педагог був призначений редактором журналу, який в свою чергу визнаний В. Грішаном «початком редакційної діяльності в галузі педагогічних наук» та спричинив появу «Збірника педагогіки» («Compendiu de pedagogie», 1868 р.), «Емпірична психологія» («Psihologia empirică», 1881 р.), «Педагогіка» («Pedagogia», 1892 р.) [5].

Кожний із 9 номерів «Педагогічного органу» за 1863 р. книжкового формату, оформлений як підручник і містить методико-організаційні вказівки щодо організації шкільних справ, аналіз основних питань навчання та виховання, зокрема сучасну концепцію освіти – термін «educațiune» як синонім «зростання» у значенні «виростити когось»; розвиток людської особистості через безперервну освіту та системне виховання через родину, школу, церкву. У досягненні цілей освіти, за цією концепцією, беруть участь три основні фактори: особистість педагога, завдання (в оригіналі настанова – О.Ц.) практичне застосування понять і умінь, перетворення їх у навички [6, с. 56–66].

Відзначаємо пріоритет, який автор надає вчителю у навчально-виховному процесі: через його особистість, силу слова та власної поведінки вчитель уособлює «ворота, через які діти отримують доступ до плодів знань і досягають мети». Якості, яких школа вимагає від вчителя, у баченні автора, це моральність, сумлінність, терпіння, послідовність (постійність, непохитність), скромність (покірність) тощо. Але й обізнаність у арифметиці, природознавстві, історії і народних традиціях – піснях, іграх та забавах, вміння перерозподілити «вагу школи» через фізичні вправи та активний відпочинок – ось навички, що необхідно опанувати вчителю-універсалу.

Саме тому, можливість звернутись до педагогів через сторінки педагогічного журналу «Педагогічного органу» була задумана І. Попеску інструментом удосконалення педагогів.

Необхідно зазначити, що І. Попеску був представником справжньої тогочасної «революційної» педагогічної течії, поруч із Г. Баріцју, С. Барнуцју, В. Роман, Ат.М. Маріенеску, А. Папіу Іларіон. За їх глибоким переконанням, основний напрямок, у якому має бути спрямована освіта, – це «вирощування серця і формування характеру в учнів», формування фізичного і морального розвитку молоді, а також тісний зв'язок між школою та сім'єю [1].

П. Піпос (1859–1913) у своєму курсі «Загальна і спеціальна педагогіка» («Pedagogie generala si speciala», 1891 р.) наполягав на фізичному вихованні та його важливості для розвитку та вдосконалення тіла, щоб воно «швидко виконувало задуми духу». Рекомендованими засобами фізичного виховання були: харчування, прибирання, одяг, повітря, рух-ігри та гімнастика, а також методичні вказівки для проведення уроку фізкультури та спорту [3, с. 260].

В.Г. Боргован (1850–1923) у праці «Педагогіка для нормалістів, семінаристів, вчителів» («Pedagogia pentru normalisti, seminaristi, invatatori», 1921 р.), за його словами, «схилив голову перед можливостями тілесного виховання», необхідних для розвитку людини: «щоби мати здорове тіло, ціле, міцне, вправне та красиве». Для зміцнення за допомогою напругливих і раціонально продуманих вправ «слабких» частин тіла, педагог рекомендував використовувати такі засоби фізичного виховання як повітря і світло «щадіння їх у всьому оточенні», їжа, чистота, одяг, рухи та ігри.

Автор «Активної школи» (1926 р.), «Проблеми відбору в школі демократії» (1928 р.), «Школи і життя» (1930 р.), «Освітнього регіоналізму» (1931 р.), «Вкладів до румунської педагогіки» (1928 р., 1938 р.) І.К. Петреску й дослідник історії педагогіки Г. Антонеску (1882–1955) визначали формуючий характер фізичного виховання, вагомість його використання як стимул для розвитку інтелектуальних, моральних та фізичних якостей, але «із повагою внутрішні умови особистості» [2].

Крім педагогічних видань, в цей час з'явилися спеціалізовані видання. Так, книга «Міркування про важливість і необхідність гімнастики з гігієнічної та соціальної точки зору в школах обох статей, в армії, у різний вік життя і як лікувальний засіб у різноманітних захворюваннях» («Consideratiuni asupra importantei si necesitatii gimnasticii din punct de vedere igienic si social in scolile de ambele sexe, in armata, la diferite etati ale vietii si ca mijloc therapeutic in cautare a diversei maladii», 1879 р.) доктора К.І. Істраті (1850–1918) створила глобальну картину необхідності популяризації фізичного виховання. При чому, роль та вагомість «гімнастики» посилюється, на думку автора, за простою формулою – вдвічі за кожний рік дитинства у хлопців та у дівчат: «щоби у роки шкільництва потреба у тілесному вантаженні вже була видимою» [там само].

І. Славичі (1848–1925) автор трьох книг: «Інтелектуальне виховання», «Моральне виховання», «Фізичне виховання» (всі 1909 р.) наголошував на визнанні фізичного виховання основною складовою освітнього виміру й щоденною потребою. В його концепції фізичне виховання необхідне для правильного функціонування організму: харчування, розмноження, рух і відчуття. І тому, його підручник – це цілком практично виврені комплекси вправ, заняття, прогулянки із дослідницькими завданнями та орієнтацією у просторі. Його наступник, П. Сапау (1860–1911) включив гімнастику до категорії технічних дисциплін поряд із малюванням, каліграфією, музикою, ручною роботою, навчальними іграми тощо. Педагог-практик розробив та оприлюднив комплекси гімнастичних вправ для показових виступів на шкільних святах та урочистих парадах, ігри та активні завдання для шкільних прогулянок та екскурсій.

Розділ «Фізичне виховання» авторства В. Гідіонеску (1878–1948) у праці «Шкільна гігієна» (1904 р.) присвячений питанням гігієни, зокрема органів чуття, під час організованих та самостійних занять гімнастикою, ігровою діяльністю, спортом, прогулянок. Автор зробив спробу класифікувати гімнастичні вправи за критеріями впливу: «прикладна гімнастика», необхідна для тренування, майстерності та спритності – різноманітний біг та стрибки, силові вправи, єдиноборства; і «художня гімнастика», на думку лікаря, за методом Далькроза, для гармонії та краси – танцювальні вправи, ігри в парах та в колі, вправи з предметами (стрічками, хустинами тощо) [3, с. 34–50].

Історія становлення теорії та методики фізичної культури вивчає не лише виникнення і розвиток засобів, методів, теорій і систем фізичного виховання на різних етапах існування суспільства, а й засвідчує зацікавленість педагогів, популяризаторів фізичної активності, тренерів та громадських діячів європейських країн у формуванні власної системи знань щодо ефективного фізичного виховання населення. Саме у визначений період, зокрема на румунських землях, активізується потреба у ґрунтовних наукових дослідженнях теоретичного, методичного та практичного характеру. Прикладом цього визначаємо появу фахових журналів, розробку підручників та монографій, систематичних публікацій у пресі.

Висновки з новим обґрунтуванням подальшого пошуку в цьому напрямі. Отже, визнання фізичного виховання обов'язковою складовою освітнього процесу із дітьми і молоддю країни досліджуваного періоду доведено активною появою навчальних курсів, підручників, монографій, в яких з'явилися розділи про тілесне виховання. Починаючи з другої половини ХІХ ст. в педагогічних навчальних курсах, підручниках, монографіях з'явилися розділи про тілесне виховання – у «Педагогіці» (1868 р.) І. Попеску розглядався вплив систематичних гімнастичних вправ на виховання порядку, акуратності і дисципліни, моралі і естетики; та вагомість чергування фізичного навантаження та відпочинку. В досліджуваній період з'явилися спеціалізовані видання: «Міркування про важливість і необхідність гімнастики з гігієнічної та соціальної точки зору в школах обох статей, в армії, у різний вік життя і як лікувальний засіб у різноманітних захворюваннях, 1879 р. доктора К. Істраті, «Фізичне виховання» І. Славичі, 1909 р. На початку ХХ ст. характерною стала поява розділів «Фізичне виховання» у підручниках, присвячених організації освіти – В. Гідіонеску «Шкільна гігієна», 1904 р.; В.Г. Боргован «Педагогіка для нормалістів, семінаристів, вчителів», 1921 р.; П. Піпос «Загальна і спеціальна педагогіка», 1891 р.; І.К. Петреску «Активна школа», 1926 р., «Школи і життя», 1930 р. Актуальними для нас визначаємо аналіз особливостей визнання фізичного виховання дітей та молоді в країнах Європи та світу в різні історичні періоди.

Література

1. Crișan V. Ioan Popescu și organul pedagogic. URL: file:///C:/Users/User/Downloads/28-29-Sargetia-Acta-Musei-Devensis-XXVIII-XXIX-2-1999-2000-2_196.pdf (дата звернення 22.03. 2021).
2. Educatia fizica si sportiva componenta fundamentala a educatiei generale. URL: <https://www.rasfoiesc.com/hobby/sport/EDUCATIA-FIZICA-SI-SPORTIVA-CO39.php> (дата звернення 17.03.2019).
3. Enciclopedia Educației Fizice și Sportului din România. Ediția a II. București, măiastra. 2015. Vol. 4. 792 p. URL: <https://ru.scribd.com/document/371969184/Enciclopedia-Sportului-Vol-4>. (дата звернення 22.06. 2019).
4. Ghibu E. Lecția de educație fizică, Editura tineretului, cultură fizică și sport, Buucurești, 1957, p. 34–48. URL: <https://razboipace.blogspot.com/2013/10/educatia-fizica-in-romania-precomunista.html> (дата звернення 22.03. 2019).
5. Popescu I. Anlăia carte de lectură și învățătură pentru școalele populare române, revidată (revăzută n. n.) ele Dr. P. Șpan, Ed. a XI-a, 1896. 72 p., text pentru exerciții de citire cu cirilice și 3 pagini de deprinderi de compui (s)
6. Popescu P. Citat de Gh. Cârstea în Educație Fizică – fundamente teoretice si metodice. Casa de Editura Peetru Maior, 1999. 233 p.

References

1. Crișan V. Ioan Popescu and the pedagogical body. URL: file:///C:/Users/User/Downloads/28-29-Sargetia-Acta-Musei-Devensis-XXVIII-XXIX-2-1999-2000-2_196.pdf (date of publication 22.03. 2021).
2. Physical and sports education is the fundamental component of general education. URL: <https://www.rasfoiesc.com/hobby/sport/EDUCATIA-FIZICA-SI-SPORTIVA-CO39.php> (access date 17.03.2019).
3. Encyclopedia of Physical Education and Sport from Romania. Edition II. (2015) Bucharest, master. Vol. 4. 792 p. URL: <https://ru.scribd.com/document/371969184/Enciclopedia-Sportului-Vol-4>. (dating date 22.06. 2019).
4. Ghibu E. (1957) The physical education lesson, Publishing house of youth, physical culture and sport, Buucurești, 1957, p. 34–48. URL: <https://razboipace.blogspot.com/2013/10/educatia-fizica-in-romania-precomunista.html> (date updated 22.03. 2019).
5. Popescu I. (1896) Anlăia reading and teaching book for Romanian folk schools, revised (revised n. n.) by Dr. P. Șpan, XIth Ed., 1896. 72 p.,
6. Popescu P. (1999) Quoted by Gh. Cârstea in Physical Education - theoretical and methodical foundations. Peetru Maior Publishing House, 1999. 233 p.